

Joan Bonhof

Is gewone Bijbeluitleg niet genoeg?

Joodse exegeese?!

“Weest u dan volmaakt, zoals uw Vader, Die in de hemelen is, volmaakt is. (Mattheüs 5:48)” Deze zin van de Heere Jezus kan ons voor grote vragen stellen. Hoe kan Hij van ons verwachten dat we volmaakt zijn? We zijn en blijven toch zondige mensen tot onze laatste snik? Maar ook Paulus sprak na de ontmoeting met de Heere Jezus dat hij “onberispelijk was wat betreft de rechtvaardigheid die in de wet is”. Joodse exegeese kan ons helpen wat meer licht over deze teksten te krijgen.

Joodse exegeese? Valt exegeese dan in te verdelen langs etnische lijnen? Is er dan zoiets als Nederlandse of Joodse exegeese? Gaat het niet gewoon om het toepassen van de juiste methoden bij het uitleggen van de Bijbel?

Als we het hebben over Joodse exegeese van de Bijbel zijn twee dingen van belang. Allereerst, de zogenaamde rabbijnse exegeese, die zich in de loop van de eeuwen ontwikkeld heeft binnen het Jodendom. In de tweede plaats de kennis van het Joodse geloofsleven ten tijde van het schrijven van de Bijbelboeken. Beide wil ik hieronder toelichten.

Rabbijnse exegeese

Als we het hebben over *Joodse exegeese*, dan hebben we niet zozeer over het jodendom als volk, maar over het jodendom als religie. In de eerste eeuw stonden de discipelen van Jezus met hun voeten helemaal in het jodendom.

Vandaag de dag zien velen het christendom als een aparte religie naast het jodendom. Dat is niet altijd zo geweest. De Heere Jezus en de apostelen zijn geboren binnen het Joodse volk, leefden en ademen binnen het religieuze jodendom van

hun tijd. In de loop van de tweede eeuw is het christendom buiten het jodendom komen te staan. Het jodendom in de tijd van de Heere Jezus kende nogal wat stromingen. Bekend zijn de Farizeeën, Sadduceeën en Essenen, die ieder op een geheel eigen wijze het Oude Testament uitlegden. Paulus was opgeleid binnen de stroming van de Farizeeën.

Na de val van Jeruzalem in het jaar 70 na Christus, bleven er

Vanuit Joods perspectief komt er regelmatig nieuw licht op een Bijbeltekst

twee stromingen over: de rabbijnse stroming die voortkwam uit de Farizeeën en de christelijke stroming. Beide exegetische stromingen ontwikkelden zich naast elkaar (zij het niet helemaal los van elkaar). Belangrijk voor de huidige Joodse schriftuitleg is de Talmoed (5^e eeuw na Christus). Maar ook diep in de Middeleeuwen zijn er belangrijke Joodse geleerden geweest die een grote invloed hebben (gehad) op de Joodse Schriftuitleg (Rashi, Maimonides).

Jodendom in de eerste eeuw

Bij Joodse exegeese van het Nieuwe Testament willen we ook recht doen aan de concrete situatie waarin de tekst van de Bijbel is geschreven. Vanzelfsprekend wil elke exegeet dit. Recente publicaties van exegeten vanuit Joods perspectief werpen toch regelmatig nieuw licht op de achtergrond van een tekst.

De Joodse context van toen is niet gelijk aan de Joodse religieuze context van vandaag, omdat er eeuwen van ontwikkeling hebben plaatsgevonden. Het is zeker niet de 21^e-eeuwse religieuze context waarin wij leven.

Voorbeelden

Een voorbeeld: In het Nederlandse taalveld is het woord “Farizeër” een synoniem voor huichelaar of hypocriet geworden. De Heere Jezus is op punten terecht kritisch op de Farizeeën. Als we het woord Farizeër zo lezen, dan vergeten we dat de prediking

van de Heere Jezus veel dichter bij de Farizeeën stond dan bij andere stromingen. Ook negeren we dan dat deze lekenstroming een grote stimulans heeft gegeven aan het godsdienstige leven in Israël en aan de studie van de Schrift.

Een ander voorbeeld: de Bergrede. Bij uitstek gaat de Heere Jezus in gesprek met het Jodendom van zijn tijd. In de gesprekken die de Heere Jezus voert, gaat het vaak over de mondelinge overlevering. (“u hebt gehoord dat van de ouden gezegd is ...”). Deze mondelinge overlevering is een proces van eeuwen geweest waarin de Bijbelse geboden geconcretiseerd worden in allerlei praktische toepassingen. Later is dit geheel vastgelegd in de Talmoed. Maar in de eerste eeuw was dit nog veel meer een open mondelinge overlevering. In deze overlevering werden tot in detail de geboden uitgewerkt. Als er niet gewerkt mag worden op de sabbat, is de vraag wat werken dan precies is. Deze definitie wordt zó concreet en praktisch uitgewerkt dat het mogelijk is je er geheel aan te houden. Hoewel de Heere Jezus een andere insteek kiest, staat Hij niet buiten of tegenover de discussies in het Jodendom van zijn tijd, maar er middenin. De Bergrede dient dan ook allereerst gelezen te worden binnen de toenmalige geloofsdiscussies. Dan verstaan we de teksten ook beter.

Mattheüs-project

We hebben 2000 jaar uitleg van het Nieuwe Testament achter de rug. Dat levert ons zeer waardevolle informatie op voor ons Schriftverstaan. Daarnaast wordt steeds meer duidelijk van de Joodse context van het Nieuwe Testament en kunnen we onze winst doen met de eeuwenoude rabbijnse uitleg.

Als Centrum voor Israël Studies willen we hiervan leren en u daarin meenemen. Concreet kiezen we voor het Evangelie van Mattheüs. Als u zich opgeeft (info@hetcis.nl), krijgt u vanaf januari 2022 eens in de paar weken via de mail een Joodse uitleg van een perikoop. We sluiten daarbij zo veel mogelijk aan bij het kerkelijk jaar, zodat predikanten deze uitleg ook kunnen gebruiken bij de preekvoorbereiding. «

Ds. J.H. Bonhof is directeur van het CIS.